การจัดประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน – สังคม ของมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Internship Process for Social Development Programs of Universities in Northeastern Region, Thailand

*สุวัฒน์ ดวงแสนพุด**
Suwat Doungsanpud

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การจัดประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน – สังคม ของมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ประการแรกเพื่อศึกษากระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคมของมหาวิทยาลัยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประการที่สองเพื่อศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคมของนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน-สังคมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประการที่สามเพื่อศึกษาคุณสมบัติของนักศึกษาพัฒนาชุมชน-สังคมที่ควรมีตามความคิดเห็นของสถานประกอบการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประการสุดท้ายเพื่อศึกษาปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพพัฒนาชุมชน-สังคมตามความคิดเห็นของสถานประกอบการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยคือ สถานประกอบการ 146 แห่ง นักศึกษาจาก 13 มหาวิทยาลัย ๆ ละ 30 คน รวม 390

---

* อาจารย์ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (ทำการวิจัยในปี 2554-2555) Social Development Program Faculty of Humanities and Social Sciences Udonthani Rajaphat University 64 Thahan Road, Tombol Mahk khang Muang District Udon Thani 41000 Corresponding author

คน และอาจารย์จาก 13 มหาวิทยาลัย ๆ ละ 1 คน รวม 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์แบบสอบถาม คือ สถิติพื้นฐาน หาจำนวนและค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนแบบสัมภาษณ์ เน้นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึก ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน - สังคมของมหาวิทยาลัยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ในขั้นตอนการเตรียมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นวิชาชีพเฉพาะทาง และเน้นกิจกรรมเสริมทักษะ ในขั้นตอนการดำเนินงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สิ่งที่สถานศึกษาและสถานประกอบการดำเนินการ คือ การติดตามและนิเทศงาน และในขั้นตอนการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สิ่งที่สถานศึกษาและสถานประกอบการณ์ดำเนินการ คือ ประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จัดทำรายงานผลจัดสัมมนา การถอดบทเรียน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา สถานประกอบการ นักศึกษา และผู้ปกครอง ความต้องการเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน - สังคมของนักศึกษาสาขาวิชา การพัฒนาชุมชน-สังคมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ความต้องการความรู้เกี่ยวกับหลักการให้การศึกษาแก่ชุมชน ความต้องการความรู้เกี่ยวกับเทคนิคด้านการพัฒนาสังคม ความต้องการความรู้เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ และความต้องการเกี่ยวกับกระบวนการในการจัดประสบการณ์วิชาชีพ คุณสมบัติของนักศึกษาพัฒนาชุมชน-สังคมที่ควรมีตามความคิดเห็นของสถานประกอบการ คือ ความรู้ความสามารถทางวิชาการเฉพาะสาขา คุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะการตรงต่อเวลา ส่วนด้านบุคลิกภาพและคุณลักษณะส่วนตัว คือ ความเชื่อมั่นในตนเองและกล้าแสดงออกและพูดจาไพเราะ อ่อนน้อมถ่อมตนหรือมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพพัฒนาชุมชน – สังคมตามความคิดเห็นของสถานประกอบการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ นักศึกษาขาดความกระตือรือร้นต่อการปฏิบัติงานกับการปฏิบัติงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย ขาดทักษะความเป็นผู้นำและ

ผู้ตามที่ดี ไม่มีกฎระเบียบร่วมกันระหว่างสถานประกอบการและสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับบริบทของสถานประกอบการ สถานประกอบการบางแห่งไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร อาจารย์ไม่ไปนิเทศนักศึกษาตามกำหนดการ ขาดระบบในการบริหารการพิจารณาผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพไม่มีความยุติธรรมเท่าที่ควร และเกณฑ์การประเมินผลของสถานประกอบการและสถานศึกษายังไม่สอดคล้องกัน

คำหลัก: การจัดประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคม, มหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

The purposes of this research were: (1) to study the internship process of Social Development Programs of the universities in northeastern region, (2) to study the needs in relation to the internship process of Social Development Programs of the universities in northeastern region, (3) to study the characteristics of Social Development students according to the workplaces' perception, (4) to study the relevant problems about the internship process of Social Development Programs due to the workplaces' perception. The target group for this research consisted of 146 workplaces, 390 students (30 students from each 13 universities in northern region), and 13 lecturers (1 lecturer from each 13 universities in northern region). The research instruments were questionnaires and interview. The data from questionnaires were analyzed using percentage and mean (x). Content analysis was employed to analyzed the descriptive data collected from the interview. The research results were as follows:

In terms of the internship process, it was found that during the pre-internship stage the universities put more focus on teaching the content-based courses and extracurricular activities for the students. During the while-internship stage, it was found that both universities and workplaces

followed up the students' internship by visiting and giving supervision to them. It indicated that at the evaluation stage, both universities and workplaces evaluated the students' performance by assess their academic knowledge and practice, evaluate the seminar reports and participatory group discussion among university, workplaces, students and parents. When discussing about the students' needs in relations to the internship process of Social Development Programs of the universities in northeastern region, it was found that they needed the knowledge about knowledge transferring principles, social development techniques, computer knowledge and knowledge about internship process. In terms of the opinion of the workplaces on students' desirable characteristics, it was found that students' academic knowledge was seen as the priority. Nevertheless, they also put more focus on ethics, especially on punctuality. In terms of personality, they would like the students to be more confident, polite and friendly. Finally, the problems of internship process according to the workplaces' perception were that the students lacked of enthusiasm to work accomplishment. They did not have leadership skills and ignored the workplaces' rules or disciplines. In terms of academic contents, the universities did not prepared or provided relevant contents to students that they could not apply the knowledge to the authentic workplaces. Moreover, some workplaces did not pay attention to students' internship. For internship advisors, it was found that some of them did not visit the students and they did not have reliable internship evaluation tool. In addition, the assessment criteria from both workplaces and the advisors were different.

Keywords: The internship of community-social development, Thai Universities in Northeastern Region

บทนำ

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ทำให้สถาบันด้านการศึกษาของประเทศมีการปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับ มีการปรับปรุงหลักสูตรและปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อพัฒนานักศึกษาให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็นและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย มีการเปิดดำเนินการของวิทยาลัยชุมชน และให้อิสระในการดำเนินการแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมากขึ้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีความหลากหลาย มีการขยายตัวเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษากันได้อย่างทั่วถึง ท่ามกลางสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ก่อให้เกิดคำถามตามมาว่า จะทำอย่างไรให้สังคมเชื่อมั่นได้ว่าคุณวุฒิที่บัณฑิตได้รับจากสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งมีคุณภาพและมาตรฐานที่สามารถเทียบเคียงกันได้ (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2552, หน้า 1-20)

จากอดีตจนถึงปัจจุบันเราจะพบว่าการจัดการศึกษาของไทยส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ทั้งทางด้านวิชาการ หลักสูตร เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน และการประกันคุณภาพการศึกษา การเรียนรู้เป็นการศึกษาแบบท่องจำความรู้ และเรียนวิชาชีพแบบแก่งแย่งแข่งขันเพื่อตัวเองมากขึ้น การบริหารจัดการยังล้าหลังกว่าประเทศอื่น กล่าวคือ ยังเป็นศูนย์รวมอยู่ในระบบราชการที่ขาดความคล่องตัวและขาดประสิทธิภาพ ครู อาจารย์ส่วนใหญ่มีคุณภาพปานกลางถึงต่ำ (วิทยากร เชียงกูล, 2541, อ้างถึงใน วิชิต สุรัตน์เรืองชัย และคณะ, 2546) ผลการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ผ่านมาพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่จะต้องแก้ไข เช่น การศึกษาของสมบัติ คชสิทธิ์ (2534) พบว่า นักศึกษาสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพไม่ตรงกับสาขาวิชาเอกที่ได้ศึกษามา นักศึกษาไม่ให้ความสำคัญกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างจริงจัง ขาดการเรียนรู้ในลักษณะทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติและไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างจริงจังก่อนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ส่วนผลการศึกษาของประมวล ตันยะ (2537) พบว่า นักศึกษาขาดทักษะในการจูงใจ ขาดทักษะในการผลิตและใช้อุปกรณ์ ไม่มีความอดทนและจริงจังกับการทำงาน ไม่ตรงต่อเวลา เครื่องมือหรือแบบประเมินผลนักศึกษาไม่ชัดเจน และมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการเตรียมนักศึกษาก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพในเรื่องการปฏิบัติตน

ส่วนผลการศึกษาของสถาบันราชภัฏนครปฐม (2539) พบว่า นักศึกษาขาดทักษะในการสรุปบทเรียน ขาดทักษะการวัดและประเมินผล ขาดทักษะการพูดและการใช้ภาษา ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนั้นยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นกับอาจารย์นิเทศ เช่น ขาดสวัสดิการและความปลอดภัย ไม่มีโอกาสปรึกษาหารือกับอาจารย์พี่เลี้ยง และไม่ได้รับการนิเทศอย่างเพียงพอ ส่วนผลการวิจัยของจันทร์ชลี มาพุทธ (2545) พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษาตามความคิดเห็นของนิสิตที่ควรปรับปรุงมากที่สุดคือวัตถุประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตร รองลงมาคือการเรียนการสอนโดยทั่วไปและความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิต ส่วนผลการศึกษาของสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544) พบว่า การสอนแบบบรรยายมีข้อจำกัดหลายประการ เพราะเป็นการสอนที่ไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ผู้เรียนไม่มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร เพราะบทบาทและเวลาไม่เอื้อให้แสดงความคิดเห็น ไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะผู้สอนเป็นผู้ผูกขาดความรู้เองเป็นส่วนใหญ่ ไม่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและพัฒนาความรู้ให้กว้างขวางขึ้นด้วยตนเอง เพราะผู้สอนมักคิดให้ แล้วผู้สอนไม่สามารถประมวลความรู้ได้ครบถ้วน เพราะความรู้ในปัจจุบันมีมากหลากหลาย ผู้สอนจึงไม่สามารถประมวลบรรยายได้หมด

จากสาระสำคัญและประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ยังคงมีปัญหามากและแตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้ในปี พ.ศ. 2552 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกประกาศแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (Thai Qualifications Framework for Higher Education: TQF : HEd) เพื่อกำหนดให้สถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับต่างๆ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาระดับที่ 2 หรือปริญญาตรี จะต้องพัฒนานักศึกษาให้มีความรู้ความสามารถอย่างน้อย 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านคุณธรรมจริยธรรม (2) ด้านความรู้ (3) ด้านทักษะทางปัญญา (4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ (5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้เพื่อให้บัณฑิตมีคุณลักษณะที่เหมาะสมนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป

จากข้อมูลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้ค้นพบปัญหาที่สำคัญของการจัดประสบการณ์วิชาชีพหลายประการ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับความรู้ความสามารถทางวิชาการเฉพาะสาขา ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาด้านบุคลิกภาพและคุณลักษณะส่วนตัว ปัญหาของสถานประกอบการหรือสถานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ปัญหาที่พบเกี่ยวกับกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพ และปัญหาเกี่ยวกับความต้องการของสถานประกอบการและความต้องการของนักศึกษา เป็นต้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษากระบวนการและปัญหาในการจัดประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคม : กรณีศึกษาอาจารย์ นักศึกษา และสถานประกอบการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาประยุกต์ใช้สำหรับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น สามารถผลิตบัณฑิตได้อย่างมีคุณภาพ บัณฑิตนำความรู้ ความสามารถไปพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน – สังคม ของมหาวิทยาลัยที่อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน - สังคมของนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน - สังคมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อศึกษาคุณสมบัติของนักศึกษาพัฒนาชุมชน - สังคมที่ควรมีตามความคิดเห็นของสถานประกอบการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. เพื่อศึกษาปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพพัฒนาชุมชน – สังคม ตามความคิดเห็นของสถานประกอบการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง :

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อ 1 ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกระทำโดยตรงกับประชากรทั้งหมด ผู้ให้

ข้อมูล คือ ประธานสาขาวิชา หรือประธานโปรแกรมวิชา ในสถานศึกษา 13 แห่ง แห่งละ 1 คน รวม 13 คน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อ 2 มีประชากรทั้งสิ้น 567 คน ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพด้านการพัฒนาชุมชน-สังคม ที่เรียนในมหาวิทยาลัยที่อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวม 13 แห่ง ๆ ละ 30 คน รวม 390 คน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อ 3 และ ข้อ 4 ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกระทำโดยตรงกับประชากรทั้งหมด ผู้ให้ข้อมูล คือ สถานประกอบการที่รับนักศึกษาพัฒนาชุมชน-สังคมเข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพ รวม 146 แห่ง ๆ ละ 1 คน รวม 146 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย : ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2-4 ส่วนแบบสัมภาษณ์ ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

การวิเคราะห์ข้อมูล : (1) ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในแบบสอบถามทุกชุด ดำเนินการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) เสนอเป็นตารางประกอบความเรียง (2) แบบสอบถามจำนวน 3 ชุด ประกอบด้วย แบบสอบถามคุณสมบัติของนักศึกษาพัฒนาชุมชน-สังคมที่ควรมีตามความคิดเห็นของสถานประกอบการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบบสอบถามปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพพัฒนาชุมชน-สังคม ตามความคิดเห็นของสถานประกอบการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และแบบสอบถามความต้องการเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคมของนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน-สังคมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อ รายด้าน และโดยรวมเพื่อเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง ส่วนในการแปลความหมายใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยของบุญชม ศรีสะอาด (2535, หน้า 100) สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์แบบสอบถาม คือ สถิติพื้นฐาน หาจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนแบบแบบสัมภาษณ์กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคม กรณีสัมภาษณ์

อาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้วิธีการวิเคราะห์สังเคราะห์ ตามกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การพรรณนาหาเหตุและผลที่เป็นข้อเขียน คำพูด ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล : ผู้วิจัยติดต่อกลุ่มตัวอย่างผ่านทางโทรศัพท์เพื่อขอเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

ผลการวิจัย

1. การศึกษากระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน – สังคม ของมหาวิทยาลัยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

(1) ขั้นตอนการเตรียมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นวิชาชีพเฉพาะทาง ได้แก่ ทฤษฎีและหลักการพัฒนาสังคม การวางแผนพัฒนาสังคม การวิจัย วิธีการและเทคนิคการศึกษาชุมชน/องค์กรเพื่อการพัฒนา การวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน/องค์กร การจัดลำดับความต้องการและปัญหาชุมชน/องค์กร หลักการบริหารจัดการในรูปแบบต่าง ๆ วิธีการสร้างเครื่องมือเพื่อการประเมิน วิธีการถอดบทเรียน (After Action Review: AAR) การเขียนและนำเสนอโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การศึกษาภูมิระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานในองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรที่สนใจฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ส่วนการเน้นกิจกรรมเสริมทักษะ ประกอบด้วยเนื้อหาหรือกิจกรรมดังนี้ การอบรมการสร้างบุคลิกภาพที่ดี การอบรมการเป็นวิทยากรกระบวนการ การอบรมเทคนิคการจัดเวทีชาวบ้าน / เวทีประชาพิจารณ์ / เวทีประชาคม การอบรมการใช้โปรแกรมทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล (SPSS for Windows) การอบรมการวิเคราะห์องค์กรด้วยเทคนิค SWOT Analysis การอบรมการใช้โปรแกรม Microsoft office Excel การอบรมการใช้โปรแกรม Photo Shop การอบรมการใช้โปรแกรมตัดต่อวีดีโอ การใช้เครื่องมือ/โปรแกรม Pocket PC การอบรมการใช้โปรแกรมบันทึกข้อมูล การอบรมการเขียนหนังสือราชการ การอบรมเทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ การอบรมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา การอบรมเพื่อเพิ่มความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร การจัดโครงการศึกษาดูงานในองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ส่วนการจัดส่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

มีอยู่ 2 วิธี คือ วิธีแรกให้นักศึกษาสำรวจเอง และวิธีที่สองสถานศึกษาเลือกให้ แนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ คือ การประชุมผู้ปกครอง อาจารย์ สถานประกอบการ และนักศึกษา เพื่อชี้แจงแนวปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หรืออาจจะมีการประชุม 2 ฝ่าย ระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการเพื่อเตรียมความพร้อมในเรื่องหลักเกณฑ์การปฏิบัติงาน จัดผู้ควบคุมการฝึกประสบการณ์ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน และกำหนดรายละเอียดของงาน จัดปฐมนิเทศนักศึกษาก่อนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เตรียมเอกสารประกอบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และแต่งตั้งอาจารย์นิเทศทั้งที่เป็นอาจารย์นิเทศที่มาจากสถานศึกษาและที่เป็นผู้นิเทศประจำสถานประกอบการ แจ้งเรื่องการฝึกงานของนักศึกษาให้ผู้ปกครองทราบ เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและสามารถติดต่อกับนักศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าว โดยวิธีการทำหนังสือแจ้งหรือแจ้งผ่านทางโทรศัพท์ การส่งนักศึกษาออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยให้นักศึกษาไปรายงานตัวต่อสถานฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามที่กำหนดไว้ในปฏิทินฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หากมีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชุมชนหรือหมู่บ้านก็จะมีการตั้งคณะกรรมการดำเนินการกำกับดูแล โดยมีกรรมการที่เป็นเจ้าหน้าที่จากสำนักงานพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชุมชนหรือหมู่บ้านนักศึกษาจะต้องจัดทำโครงการพัฒนาชุมชน-สังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกขั้นตอน

(2) ขั้นตอนการดำเนินงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สิ่งที่สถานศึกษาดำเนินการ คือ จัดอาจารย์ให้เป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมดูแล ติดตาม และนิเทศการฝึกงานของนักศึกษาอย่างน้อย 1 ครั้งต่อสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 1 แห่ง ติดต่อประสานงาน ปรึกษาหารือกับผู้นิเทศประจำหน่วยงานในเรื่องจุดประสงค์ ขอบข่ายงาน และชี้แจงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา เมื่อนักศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ อาจารย์และสถานประกอบการร่วมกันวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น นิเทศช่วยเหลือ แนะนำ และตรวจสมุดบันทึกการปฏิบัติงาน หรือตรวจภาระงานที่นักศึกษาจะต้องปฏิบัติในห้วงเวลาของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และแจ้งให้นักศึกษาเตรียมรายงานผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่อรองรับการประเมินหลัง

สิ้นสุดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การนิเทศนักศึกษาในแต่ละครั้ง ผู้นิเทศจะต้องประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนักศึกษาทุกครั้ง และหากนักศึกษาได้ดำเนินโครงการหรือจัดกิจกรรมขึ้นในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ให้สถานศึกษาหรืออาจารย์ประเมินผลในวันที่มีการดำเนินโครงการ และให้นำคะแนนการประเมินไปรวมกับคะแนนการประเมินจากหน่วยงานเมื่อสิ้นสุดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และนำคะแนนไปรวมกับคะแนนการสัมมนาผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักศึกษามากที่สุด และ

(3) ขั้นตอนการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สิ่งที่สถานศึกษาดำเนินการ คือ แจ้งให้นักศึกษารวบรวมเอกสารต่าง ๆ เช่น สมุดบันทึกการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ใบลงเวลาการปฏิบัติงาน ใบประเมินผลของผู้ควบคุมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และหนังสือส่งตัวกลับ โดยให้นักศึกษาหรือสถานประกอบการนำส่งมายังสถานศึกษาตามเวลาที่กำหนด ในการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนั้น อาจจะให้สถานประกอบการเป็นผู้ประเมิน หรือร่วมมือกันระหว่างสถานประกอบการและสถานศึกษาโดยจะต้องประเมินผลสัมฤทธิ์ทางวิชาชีพในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งในการประเมินอาจจะมีสมุดบันทึกการทำงานประกอบการประเมินด้วย จัดสัมมนาเพื่อให้นักศึกษาได้นำเสนอผลการศึกษา การถอดบทเรียน เพื่อสรุปผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทบทวนแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่พบ นำเสนอในภาคปากเปล่าหรือภาคโปสเตอร์ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา สถานประกอบการ นักศึกษา และผู้ปกครอง และให้นักศึกษาที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมรับฟังทุกครั้ง ในขั้นตอนนี้นักศึกษาจะต้องส่งรูปเล่มรายงานที่เป็นไปตามกระบวนการวิจัย หรือเป็นไปตามคู่มือการเขียนรายงานผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และจะต้องทำหนังสือขอบคุณสถานประกอบการ

2. ความต้องการเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคมของนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน-สังคมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า นักศึกษามีความต้องการเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อธิบายได้ดังนี้

(1) ความต้องการความรู้เกี่ยวกับหลักการให้การศึกษาแก่ชุมชน ได้แก่ การพบปะเยี่ยมเยียนโดยตรง (เป็นการให้การศึกษาโดยการไปพบปะเยี่ยมเยียนเป็น

รายบุคคลหรือครอบครัว อาจจะเป็นบ้านหรือในสถานที่ประกอบอาชีพฯ) รองลงมามีสองประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ การศึกษาและดูงาน (เป็นการนำประชาชนกลุ่มเป้าหมายไปศึกษาหาความรู้ในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนไปชมเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนของตน หรือไปเยี่ยมเยียนบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาชุมชน) และการรณรงค์ (เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอีกวิธีหนึ่ง ด้วยการแสดงออกว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่รณรงค์นั้น ถ้าเป็นเรื่องที่เห็นด้วยก็ให้การสนับสนุนให้ดำเนินการ ถ้าหากไม่เห็นด้วยก็รณรงค์ไม่ให้การสนับสนุน) รองลงมาคือ การอภิปรายกลุ่ม (เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนเป็นกลุ่ม โดยการนำผู้ที่มีปัญหาความต้องการและมีความสนใจร่วมกัน ซึ่งเป็นผลจากการพบปะเยี่ยมเยียนจำนวนไม่มากนักมาร่วมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนต่อไป) การจัดนิทรรศการ (เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนด้วยการจัดแสดงสิ่งที่จะให้การศึกษาให้ดู เช่น การแสดงตัวอย่างของจริง หุ่นจำลอง แผนภูมิ รูปภาพ หรือโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นหมวดหมู่ มีระเบียบแบบแผน) การสาธิต (เป็นการให้การศึกษาโดยการแสดงหรือทำให้ดู ผู้เข้ารับการศึกษาได้เรียนรู้จากการเฝ้าดูและการทดลองปฏิบัติด้วยตนเองซึ่งอาจจะเป็นการสาธิตผลงานการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จหรือสาธิตวิธีการดำเนินงานพัฒนาชุมชนก็ได้) และน้อยสุดคือ การฝึกอบรม (เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชน โดยการเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและความสามารถของบุคคล รวมถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติและความรู้สึกของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่และแก้ไขข้อบกพร่องในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต)

(2) ความต้องการความรู้เกี่ยวกับเทคนิคด้านการพัฒนาสังคม ได้แก่ การวิเคราะห์ระบบชนบทนิเวศเกษตร เทคนิคการจัดทำปฏิทินชุมชน / ฤดูกาล การศึกษาวิเคราะห์ระบบชนบท การจัดทำเมตริกคะแนนแหล่งข้อมูลข่าวสาร การประชุมแบบ A–I–C (Appreciation – Influence – Control) การประเมินสภาวะชนบทอย่างมีส่วนร่วม การศึกษาดูงาน การสุ่มตัวอย่าง การถอดความหมาย/บทเรียน การเป็นวิทยากรกระบวนการ การจัดทำแผนที่การประกอบกิจกรรม แผนที่ทางความคิด การจดบันทึกภาคสนาม การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์

การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแสวงหาอนาคตร่วมกัน การวิเคราะห์ภาพตัดขวาง แผนผังการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ ผังการถ่ายเททรัพยากรระหว่างหมู่บ้าน การประเมินสภาวะชนบทอย่างเร่งด่วน เวทีชาวบ้าน/ประชาคม การวางแผนพัฒนาสังคม การวิเคราะห์แบบ SWOT Analysis การจัดทำเมตริกคะแนน (Matrix ranking) แผนที่ทางประชากร การสังเกต การสนทนากลุ่ม การสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เส้นแบ่งเวลา (Timeline) แผนที่ทางกายภาพ (Physical Map) ผังเครือญาติ ผังการถ่ายเททรัพยากรชีวภาพ การวิเคราะห์ชุมชนด้วยความละเอียดอ่อน ผังใยแมงมุม (Spider diagram) การจัดตั้งและพัฒนากลุ่ม (Grouping) การใช้ข้อมูลเอกสาร (Review Literature) และการจัดทำแผนที่ทางสังคม (Social Map)

(3) ความต้องการความรู้เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ ได้แก่ การใช้โปรแกรมความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) การใช้โปรแกรมในกลุ่ม Microsoft office, Mind Map, SPSS for Windows, Pocket PC, Movie Maker, Photo Shop

(4) ความต้องการเกี่ยวกับกระบวนการในการจัดประสบการณ์วิชาชีพ ได้แก่ แจ้งเรื่องการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาให้ผู้ปกครองทราบ ทำหนังสือขอบคุณสถานประกอบการ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างความรู้ในศาสตร์ การอบรมคุณธรรมจริยธรรม จัดทำสมุดบันทึกการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จัดทำแบบประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่ทำหน้าที่ในการประสานงานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ให้โอกาสนักศึกษาเลือกสถานประกอบการ สถานศึกษาควรรับฟังความคิดเห็นและปฏิบัติตามคำแนะนำของสถานประกอบการและผู้ปกครองนักศึกษา จัดปฐมนิเทศนักศึกษาก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำนักศึกษาในการปฏิบัติระหว่างฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างเพียงพอ จัดสัมมนาหรือจัดกิจกรรมปัจฉิมนิเทศ

3. คุณสมบัติของนักศึกษาพัฒนาชุมชน-สังคมที่ควรมีตามความคิดเห็นของสถานประกอบการ พบว่า ความคิดเห็นของสถานประกอบการที่มีต่อคุณสมบัตินักศึกษาพัฒนาชุมชน-สังคมที่ควรมี ซึ่งมีอยู่ 3 ประเด็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อธิบายได้ดังนี้ (1) ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยคุณสมบัติที่ควรมีมากที่สุด คือ ความรู้ความสามารถทักษะในวิชาชีพเฉพาะ

สาขา (2) ด้านคุณธรรม จริยธรรม ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยคุณสมบัติที่ควรมีมากที่สุด คือ การตรงต่อเวลา (3) ด้านบุคลิกภาพและคุณลักษณะส่วนตัว ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยคุณสมบัติที่ควรมีมากที่สุดมีสองประเด็น คือ ความเชื่อมั่นในตนเองและกล้าแสดงออก และพูดจาไพเราะ อ่อนน้อมถ่อมตนหรือมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

4. ปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพพัฒนาชุมชน-สังคมตามความคิดเห็นของสถานประกอบการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สถานประกอบการเห็นว่านักศึกษามีปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อธิบายได้ดังนี้ (1) ปัญหาด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยของการเป็นปัญหามากที่สุด คือ ความกระตือรือร้นต่อการปฏิบัติงานกับการปฏิบัติงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย (2) ปัญหาด้านบุคลิกภาพและคุณลักษณะส่วนตัว ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยของการเป็นปัญหามากที่สุด คือ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี (3) ปัญหาของสถานประกอบการหรือสถานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยของการเป็นปัญหามากที่สุด คือ ขาดกฎระเบียบรองรับที่จะทำให้สถานประกอบการร่วมมืออย่างเต็มกำลัง และ (4) ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยของการเป็นปัญหามากที่สุด คือ การปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของหน่วยงาน (5) ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพ พบว่า ในขั้นตอนการเตรียมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พบปัญหาสำคัญของสถานศึกษา คือ การจัดการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับบริบทของสถานประกอบการที่นักศึกษาจะเข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ส่วนปัญหาที่ตัวนักศึกษา พบปัญหาสำคัญ คือ นักศึกษาไม่กระตือรือร้นในการเรียน ไม่สามารถรายงานผลการศึกษาตามที่กำหนดไว้ ขาดทักษะในการติดต่อประสานงาน ขาดความแม่นยำในเนื้อหาที่ได้เรียน ส่วนปัญหาอันเกิดจากสถานประกอบการพบปัญหาสำคัญ คือ สถานประกอบการบางแห่งไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เช่น ไม่เข้าร่วมประชุมการเตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ไม่ใส่ใจในการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง เป็นต้น ในขั้นตอนการดำเนินงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พบปัญหาสำคัญของสถานศึกษา คือ อาจารย์ไม่ไปนิเทศนักศึกษาตามกำหนดการ และขาดกฎระเบียบที่เป็นกฎระเบียบร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ส่วนปัญหาที่ตัวนักศึกษา พบปัญหาสำคัญ คือนักศึกษาไม่กล้าแสดงออก ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีวิจารณญาณ ส่วนปัญหาที่สถานประกอบการ พบปัญหาสำคัญ

คือ พี่เลี้ยงหรือผู้ดูแลของสถานประกอบการไม่มีเวลาในการกำกับดูแลนักศึกษาจึงมีผลทำให้นักศึกษาขาดกระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติงาน สถานประกอบการไม่มีการฝึกนักศึกษาตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ ส่วนขั้นตอนการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พบปัญหาสำคัญของสถานศึกษา คือ ขาดระบบในการบริหารเอกสาร การพิจารณาผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพไม่มีความยุติธรรมเท่าที่ควร ปัญหาที่ตัวนักศึกษา พบปัญหาสำคัญ คือ นักศึกษาขาดความแม่นยำในการสรุปผลงาน การนำเสนอผลงาน การเขียนรายงานผลโดยไม่คำนึงถึงความสามารถหรือความถนัด และปัญหาที่สถานประกอบการ พบปัญหาสำคัญ คือ เกณฑ์การประเมินผลของสถานประกอบการและสถานศึกษายังไม่สอดคล้องกัน

การอภิปรายผล

กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคมของมหาวิทยาลัยที่อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ในขั้นตอนการเตรียมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นวิชาชีพเฉพาะทางและเน้นกิจกรรมเสริมทักษะนั้น อาจจะเป็นเพราะว่า ทักษะสองด้านนี้เป็นทักษะที่นักศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานประกอบการได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามสถานศึกษาโดยเฉพาะอาจารย์ผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องจะต้องสำรวจความต้องการของสถานประกอบการและความต้องการของนักศึกษา นำผลที่ได้มาจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของสถานประกอบการและความต้องการของนักศึกษา ภายใต้พื้นฐานของความเป็นไปได้และความเหมาะสม อันจะทำให้นักศึกษาที่จะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกิดประบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติการฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและลดปัญหาต่าง ๆที่อาจจะเกิดขึ้นจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในขั้นตอนการดำเนินงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งที่สถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการส่งนักศึกษาเข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการจริง ผู้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพถือว่าเป็นผู้ปฏิบัติงานคนหนึ่งของสถานประกอบการนั้น และมักจะเกิดปัญหาความไม่สอดคล้องกันระหว่างสิ่งที่ได้เตรียมหรือได้รับการศึกษามาจากสถานศึกษาที่

ตนเองศึกษาอยู่ กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงหรือสถานการณ์จริงในสถานประกอบการนั้น เหมือนดังที่อนันต์ สุขล้วน (2536) ที่ได้วิจัยเรื่อง สภาพการฝึกงานในสถานประกอบการของนักศึกษา ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม วิทยาลัยเทคนิคตราด ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านตัวนักศึกษา พบว่า นักศึกษาขาดความเชื่อมั่นในการทำงานในช่วงระยะเวลาแรกของการฝึกงาน เป็นกังวลที่จะทำงานให้บรรลุตามที่ผู้ควบคุมการฝึกงานต้องการ เพราะฉะนั้นแล้วสถานศึกษา สถานประกอบการหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติที่เหมาะสม

แนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สำรวจสถานประกอบการ การสำรวจดังกล่าว ควรศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของสถานประกอบการ ว่ามีกี่ประเภท มีรายละเอียดอะไรบ้าง และสามารถนำนักศึกษามาฝึกงานตามหลักสูตรที่เปิดสอนได้

ขั้นตอนที่ 2 เลือกสถานประกอบการ การเลือกสถานประกอบการควรมีการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการนักศึกษาเข้าฝึกงาน เช่น ผู้บริหาร ครูและอาจารย์ เป็นต้น การเลือกสถานที่เพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพสำหรับนักศึกษาภาคปกติควรเลือกหน่วยงานที่สอดคล้องกับศาสตร์ที่นักศึกษากำลังศึกษาอยู่ ส่วนการเลือกสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษารูปแบบพิเศษหรือระบบพิเศษ ซึ่งเป็นนักศึกษาที่มีงานทำอยู่แล้ว ควรจะฝึกประสบการณ์วิชาชีพในหน่วยงานที่ตนเองทำงาน แต่หากที่ทำงานของนักศึกษาไม่ได้เป็นหน่วยงานที่สอดคล้องกับศาสตร์ที่ตนเองกำลังศึกษาอยู่ก็ควรจะมีการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชน-สังคม ในลักษณะของการให้บริการชุมชน-สังคม ส่วนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชุมชนหรือหมู่บ้านนั้น ควรตั้งคณะกรรมการดำเนินการกำกับดูแล โดยมีกรรมการที่เป็นเจ้าหน้าที่จากสำนักงานพัฒนาชุมชน-สังคม เจ้าหน้าที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชุมชนหรือหมู่บ้านนักศึกษาจะต้องจัดทำโครงการพัฒนาชุมชน-สังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 3 ติดต่อกับสถานประกอบการ เพื่อทำการตกลงเกี่ยวกับการส่งนักศึกษาออกฝึกงาน และทางสถานศึกษาควรแจ้งให้สถานประกอบการทราบถึงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการฝึกงาน เช่น จุดมุ่งหมายของการฝึกงาน เหตุผลที่

เลือกสถานประกอบการนั้น ๆ ความต้องการของนักศึกษาที่จะมาฝึกงานว่า ต้องการด้านใด ประวัติของนักศึกษาที่จะมาฝึกงาน ทำความตกลงเกี่ยวกับภาระหน้าที่ที่สถานประกอบการต้องดำเนินการกับสถานศึกษาตกลงเรื่องระเบียบต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 แจ้งเรื่องการฝึกงานของนักศึกษาให้ผู้ปกครองทราบเพื่อประโยชน์ในการควบคุม และสามารถติดต่อกับนักศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 5 ปฐมนิเทศนักศึกษาก่อนการฝึกงาน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาก่อนเข้ารับการฝึกงานและชี้แจงเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการฝึกงานให้นักศึกษาทราบด้วย

ขั้นตอนที่ 6 การจัดอาจารย์ให้เป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมดูแลติดตามและนิเทศการฝึกงานของนักศึกษา รวมทั้งทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับสถานประกอบการที่ส่งนักศึกษามาฝึกงาน

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินผลการฝึกงานว่ามีผลสัมฤทธิ์ทางวิชาชีพในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ระหว่างการฝึกงานเพียงไร โดยอาจจะให้สถานประกอบการเป็นผู้ประเมิน หรือ ร่วมมือกันระหว่างสถานประกอบการและสถานศึกษา ซึ่งในการประเมินอาจจะมีสมุดบันทึกการทำงานประกอบการประเมินด้วย

ขั้นตอนที่ 8 การทำหนังสือขอบคุณสถานประกอบการ หลังจากการฝึกงานผ่านไปแล้วประมาณ 1 สัปดาห์ หรือภายใน 2 สัปดาห์เป็นอย่างช้า และควรแจ้งผลการประเมินจากคณะกรรมการให้สถานประกอบการทราบ

ขั้นตอนที่ 9 ปรึกษาหารือเกี่ยวกับการฝึกงานของนักศึกษา ให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นต่อการฝึกงานในสถานประกอบการ

ขั้นตอนที่ 10 จัดสัมมนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ถอดบทเรียนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (After Action Review) โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพและกำหนดแนวทางในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในปีการศึกษาต่อไป

ด้านความต้องการเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคม ของนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน-สังคม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพบว่า นักศึกษามีความต้องการเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคม ซึ่งมีอยู่ 4 ประเด็นหลัก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น สามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานประกอบการ

ที่ตนเองฝึกประสบการณ์วิชาชีพหรือนำไปใช้ในการทำงานหากสำเร็จการศึกษาไปแล้ว จึงพบว่านักศึกษามีความต้องการมากตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพีระนันท์ คำบอนพิทักษ์ (2542) ที่ได้วิจัยเรื่องความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาโครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ (กศ.บป.) คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏอุดรธานี ที่พบว่านักศึกษามีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด โดยก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพนักศึกษาต้องการเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ การพัฒนาบุคลิกภาพและการใช้เครื่องใช้สำนักงาน และต้องการเลือกสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพด้วยตนเอง ต้องการฝึกในหน่วยงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพต้องจัดปฐมนิเทศเกี่ยวกับการวางตัวให้เหมาะสมในการทำงาน วิธีการปฏิบัติงานต่างๆ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะพบความต้องการของนักศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด แต่ผลของความต้องการเหล่านั้นก็ได้สะท้อนออกมาให้เห็นว่าในการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนั้นยังมีข้อบกพร่องและไม่สมบูรณ์มากนัก ซึ่งสถานศึกษาจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามความต้องการของนักศึกษาและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2545 มาตรา 22 ที่ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) อันจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนการสอนตามที่คาดหวังไว้ นอกจากนั้นสถานประกอบการที่รับนักศึกษาเข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางร่วมกัน

คุณสมบัติของนักศึกษาพัฒนาชุมชน-สังคม ที่ควรมีตามความคิดเห็นของสถานประกอบการ พบว่า ความคิดเห็นของสถานประกอบการที่มีต่อคุณสมบัตินักศึกษาพัฒนาชุมชน-สังคมที่ควรมี ซึ่งมีอยู่ 3 ประเด็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าสถานประกอบการเป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นหรือเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ให้บริการภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน จำเป็นต้องมีบุคลากรในการปฏิบัติงานที่ดี มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ มีคุณธรรม จริยธรรม มีบุคลิกภาพและคุณลักษณะส่วนตัวที่ดีด้วย จึงทำให้พบว่าสถานประกอบการมีความคิดเห็นต่อคุณสมบัตินักศึกษาพัฒนาชุมชน-สังคม ที่ควรมี

อยู่ในระดับมากตามไปด้วย ผลจากการวิจัยในครั้งนี้แตกต่างจากงานวิจัยของปรีดาภรณ์ ดวงใจดี และคณะ (2551) ที่ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ด้านบุคลิกภาพ ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ ด้านเทคนิคทักษะและวิธีการปฏิบัติงาน และด้านความสามารถทางวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างแตกต่างกัน และอาจจะเป็นเพราะการวิจัยทั้ง 2 ครั้งนี้มีระยะเวลาห่างกันจึงทำให้สถานประกอบการมีความคิดเห็นต่อคุณสมบัติของนักศึกษามากขึ้นตามไปด้วย

ปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพพัฒนาชุมชน-สังคมตามความคิดเห็นของสถานประกอบการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงแม้ว่าผู้ประกอบการจะมีความคิดเห็นว่านักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพพัฒนาชุมชน-สังคม มีปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพซึ่งมีอยู่ 4 ประเด็นหลัก โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็มี 2 ด้านที่พบว่ามีค่าเฉลี่ยของการเป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ ด้านบุคลิกภาพและคุณลักษณะส่วนตัว มี 2 ประเด็นย่อย คือ ประเด็นความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และประเด็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ มี 2 ประเด็นย่อย คือ ประเด็นความกระตือรือร้นต่อการปฏิบัติงานกับการปฏิบัติงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย และประเด็นการมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน ส่วนปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพ พบว่า มีปัญหาที่สถานศึกษา ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับบริบทของสถานประกอบการที่นักศึกษาจะเข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพ อาจารย์ไม่ไปนิเทศนักศึกษาตามกำหนดการ และขาดกฎระเบียบที่เป็นกฎระเบียบร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ขาดระบบในการบริหารเอกสาร และการพิจารณาผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพไม่มีความยุติธรรมเท่าที่ควร ปัญหาที่ตัวนักศึกษา ได้แก่ นักศึกษาไม่กระตือรือร้นในการเรียน ไม่สามารถรายงานผลการศึกษาตามที่กำหนดไว้ ขาดทักษะในการติดต่อประสานงาน ขาดความแม่นยำในเนื้อหาที่ได้เรียน นักศึกษาไม่กล้าแสดงออก ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีวิจารณญาณ นักศึกษาขาดความแม่นยำในการสรุปผลงาน และการนำเสนอผลงาน การเขียนรายงานผลโดยไม่คำนึงถึงความสามารถหรือความถนัด และปัญหาที่สถานประกอบการ ได้แก่ สถานประกอบการบางแห่งไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เช่น ไม่เข้าร่วมประชุม

การเตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ไม่ใส่ใจในการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง พี่เลี้ยงหรือผู้ดูแลของสถานประกอบการไม่มีเวลาในการกำกับดูแลนักศึกษาจึงมีผลทำให้นักศึกษาขาดกระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติงาน สถานประกอบการไม่มีการฝึกนักศึกษาตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ และเกณฑ์การประเมินผลของสถานประกอบการและสถานศึกษายังไม่สอดคล้องกัน ผลจากการวิจัยดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้สอดคล้องกับงานวิจัยของยุคลธร เชตุพงษ์ (2548) ที่ได้วิจัยเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามแนวความคิดของสถานประกอบการ: กรณีศึกษาระดับปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพณิชยการพระนคร ที่พบว่า ด้านคุณสมบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษาไม่สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาในขณะปฏิบัติงาน นักศึกษาไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และนักศึกษาไม่มีความละเอียดรอบคอบในการปฏิบัติงาน และด้านความรู้ความสามารถในวิชาชีพ นักศึกษาไม่สามารถวิเคราะห์และวางแผนการปฏิบัติงานได้หรือขาดวิสัยทัศน์ นักศึกษาไม่สามารถสื่อสารด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษรทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศได้ดี และนักศึกษาไม่มีทักษะวิชาชีพและวิชาชีพพื้นฐานเพียงพอต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1. การศึกษากระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคมของมหาวิทยาลัยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคม สามารถเตรียมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้ 2 ประเด็น คือ การเตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพเน้นวิชาชีพเฉพาะทาง และการเตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพเน้นกิจกรรมเสริมทักษะ ซึ่งพบว่ามีปัญหาในการจัดการเรียนการสอน (ปัญหาของสถานศึกษา) มีปัญหาเกี่ยวกับตัวนักศึกษา และมีปัญหาเกี่ยวกับสถานประกอบการ ดังนั้น สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพของอาจารย์และนักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่วนปัญหาของสถานประกอบการนั้น สถานศึกษาและสถานประกอบการควรร่วมกันกำหนดข้อตกลง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เช่น การกำหนดจรรยาบรรณของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การกำหนดแผนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การกำหนดกิจกรรมหรือโครงการที่นักศึกษาจะต้องฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การสร้างกฎระเบียบของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ กำหนดเกณฑ์การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การจัดประสบการณ์วิชาชีพมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

2. การศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน-สังคม ของนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน-สังคม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า นักศึกษามีความต้องการความรู้เกี่ยวกับหลักการให้การศึกษาแก่ชุมชน ความต้องการความรู้เกี่ยวกับเทคนิคด้านการพัฒนาสังคม ความต้องการความรู้เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาก็ควรจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความต้องการของนักศึกษา หรือเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

3. การศึกษาคุณสมบัติของนักศึกษาพัฒนาชุมชน-สังคมที่ควรมีตามความคิดเห็นของสถานประกอบการ พบว่า ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ เป็นประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยคุณสมบัติที่ควรมีมากที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาควรนำคุณสมบัติดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน โดยอาจจะกำหนดเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาคุณสมบัติเป็นรายด้านหรือรายข้อตามความเหมาะสม เพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีคุณภาพโดยจะต้องพัฒนาให้นักศึกษามีความรู้คู่คุณธรรมตามไปด้วย

4. การศึกษาปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพพัฒนาชุมชน-สังคม ตามความคิดเห็นของสถานประกอบการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบปัญหาที่สำคัญ คือ นักศึกษาขาดความกระตือรือร้นต่อการปฏิบัติงานกับการปฏิบัติงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย ปัญหาความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ขาดกฎระเบียบรองรับที่จะทำให้สถานประกอบการร่วมมืออย่างเต็มกำลัง การจัดการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับบริบทของสถานประกอบการที่นักศึกษาจะเข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ขาดระบบในการพิจารณาผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างเป็นธรรม และเกณฑ์การประเมินผลของสถานประกอบการและสถานศึกษายังไม่สอดคล้องกัน ดังนั้น สถานศึกษาควรกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ความรู้ในด้านทฤษฎี

และด้านการปฏิบัติ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นำเอาข้อเสนอแนะของสถานประกอบการมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และสถานศึกษาจะต้องสำรวจสถานประกอบการ ว่ามีกี่ประเภท มีรายละเอียดอะไรบ้าง และสามารถนำนักศึกษามาฝึกงานตามหลักสูตรที่เปิดสอนได้ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดตามมา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาคุณสมบัติของนักศึกษา ปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ความต้องการเกี่ยวกับการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และศึกษารูปแบบของการจัดการเรียนการสอนประสบการณ์วิชาชีพ โดยศึกษาทุกปีการศึกษา และกำหนดพื้นที่ศึกษาให้กว้างขึ้นกว่าเดิม อันจะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

บรรณานุกรม

จันทร์ชลี มาพุทธ. (2545). การประเมินประสิทธิภาพการเรียนการสอนของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ตามกรอบประกันคุณภาพของทบวงมหาวิทยาลัย. ใน *รายงานวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. ชลบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพ ฯ: สุวีริยาสาสน์.

ปรีดาภรณ์ ดวงใจดี และคณะ. (2551). คุณลักษณะของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้อง สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตสุพรรณบุรี. ใน *รายงานวิจัยสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตสุพรรณบุรี*. สุพรรณบุรี: สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตสุพรรณบุรี.

ประมวล ตันยะ. (2537). ปัญหาการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู วิทยาลัยครูนครราชสีมา. ใน *รายงานวิจัย วิทยาลัยครูนครราชสีมา*. นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา*. เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก วันที่ 19 สิงหาคม 2542.

พีระนันท์ คำบอนพิทักษ์. (2542). *ความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาโครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ (กศ.บป.) คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏอุดรธานี*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาธุรกิจศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ยุคลธร เชตุพงษ์. (2548). ปัญหาและอุปสรรคในการรับนักศึกษาเข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามแนวความคิดของสถานประกอบการ กรณีศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตพณิชยการพระนคร. ใน *รายงานการวิจัย คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนคร*. กรุงเทพฯ: คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนคร.

วิชิต สุรัตน์เรืองชัย และคณะ. (2546). ผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูของนิสิตศึกษาศาสตร์. ใน *รายงานวิจัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. ชลบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิทยากร เชียงกูล. (2541). *รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2540* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สถาบันราชภัฏนครปฐม. (2539). ปัญหาการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูป (ฝึกสอน) ของนักศึกษาสายครู สถาบันราชภัฏนครปฐม ปีการศึกษา 2539 ใน *รายงานวิจัย สถาบันราชภัฏนครปฐม*. นครปฐม: สถาบันราชภัฏนครปฐม.

สมบัติ คชสิทธิ์. (2534). *การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาธุรกิจศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2544). *สาระสำคัญของนโยบายการผลิตและพัฒนาครู*. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดีด จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิก จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. (2552). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

อนันต์ สุขล้วน. (2536). *สภาพการฝึกงานในสถานประกอบการของนักศึกษาประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม วิทยาลัยเทคนิคตราด*. ตราด: วิทยาลัยเทคนิคตราด.